

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Sirviö, Tomi

Title: Kirja-arvostelu : Liu Cixin (suom. Rauno Sainio): Muurahaisia ja Dinosauruksia

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2023

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Sirviö, T. (2023). Kirja-arvostelu : Liu Cixin (suom. Rauno Sainio): Muurahaisia ja Dinosauruksia. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/liu-cixin-muurahaisia-ja-dinosauruksia/>

Liu Cixin (suom. Rauno Sainio): Muurahaisia ja Dinosauruksia

PM/30 ADMIN

TOMI SIRVIÖ

Lähinnä *Muistoja planeetta Maasta* -trilogiastaan tunnetun Liu Cixinin tietteisromaani *Muurahaisia ja dinosauruksia* kertoo, kuinka kahden eläinlajin symbioosi johtaa kulttuurin ja teknologian kehitykseen, joka huipentuu lähiavaruuden tutkimiseen ja lopulta tuhoon. Lukija saattaa ennakoida, että asteroidi tulee taivaalta ja tappaa kaikki dinosaurukset. Romaani sekä väistää että täyttää tuon odotuksen lisäämällä kuvioon muun muassa

antiaineen käsitteen. Teoksen runsaasti toistoa sisältävä kieli ei tunnu tahmealta vaan tuo romaaniin havainnollistavan ja näin ollen opettavaisen sävyn. Rauno Saunion käännös on paikoin oivaltava, esimerkiksi dinosaurukset käyttävät uhittelevista muurahaisista murrosikäistä implikoivaa ilmausta ”murkut”. On loogista että dinosaurukset tarvitsevat jotakin toista, ketterämpää lajia toteuttamaan suunnitelmiaan käytännössä, sillä hirmuliskoilla on liian pienet ja kömpelöt kädet työntekoon, kuten romaani useasti painottaa. Dinosaurukset eivät esimerkiksi pysty itse kunnolla kirjoittamaan, joten muurahaiset kirjaavat hirmuliskojen ajatukset. Tästä dinosaurusten kulttuuri saa sysäyksen:

”Muurahaisilla teetettävä kirjoitus mahdollisti suurten informaatiomäärien tallentamisen. Samalla se auttoi dinosaurusten kirjoituksen kehittymistä monipuoliseksi ja ilmaisuvoimaltaan rikkaaksi. Vihdoin dinosaurusten kokemukset ja tietämys eri aloilta voitiin tallentaa järjestelmällisesti ja mitään pois jättämättä. Myös tiedon levittäminen kävi joutuisammin kuin koskaan. Enää dinosaurusten ei tarvinnut elää muistin ja suullisen perimätiedon varassa. Jättimäinen edistysaskel sysäsi liitukauden sivilisaation tieteen ja kulttuurin kehityksen voimakkaasti eteenpäin. Pitkään paikallaan junnannut sivilisaatio alkoi kehittyä huippunopein harppauksin.” (s. 42.)

Muurahaiset taas ovat ilman luovuutta ja kykenevät ajattelemaan vain ryhmässä, joukkoälynä. Niitä kuvataan tietokoneohjelmaksi. Tosin symbioosin vaikutuksesta niistä näyttää tulevan yksilöllisempiä.

Lukija voi epäillä dinosaurusten älyllisiä taipumuksia. Romaani kuitenkin saa lukijan vakuuttuneeksi, sillä

dinosaurusten orastavaa älykkyyttä selittää teoksen alussa analogia: Jos vesipisara tippuu samaan kohtaan, se voi kaivertaa vuosimiljoonien aikana tien planeetan läpi. Samoin tyhmäkin eläin voi saavuttaa edes jonkinlaisen älyn miljoonien vuosien kuluessa. Romaani perustelee myös symbioosia löytämällä sille esikuvia meidän maailmamme luonnosta:

”Mainio esimerkki, jota tavataan yhä ja joka muistuttaa muurahaisten ja dinosaurusten mutualismia on eräiden merenelävien vallitseva puhdistamiselle perustuva suhde. Puhdistava eliölaji poistaa kalojen nahasta loisia, bakteereja ja leviä, jopa vaurioitunutta kudosta tai ravinnon jäämiä. Samalla puhdistaja hyötyy, kun se saa vatsansa täyteen. Puhdistajat saattavat oleilla jopa eräänlaisilla putsausasemilla odottamassa kalojen saapumista palveltavaksi. Puhdistaja ja puhdistettava voivat myös kehittää keinoja keskinäiseen viestintäänsä. Esimerkiksi katkarapu, joka haluaa lähestyä suurikokoista kalaa puhdistusaikeissa, hipaisee ensin kalaa tuntosarvillaan.” (s. 34.)

Symbioosi alkaa siitä, kun muurahaiset syövät dinosaurusten hampaidenkoloista ruuantähteet. Pian muurahaisista tulee hammaslääkäreitä, ja kohta ne osaavat hoitaa muitakin hirmuliskojen vaivoja, kun matkaavat syvälle dinosaurusten jättimäisiin ruumiisiin. Romaanin mielenkiintoisin episodi liittyy uskonsotaan, joka saa alkunsa Jumalan olomuotoa koskevasta kiistasta. Dinosaurukset väittävät, että Jumala on luova kuten hirmuliskot. Vastapuoli taas on sitä mieltä, että Luoja on muurahaisten tavoin pikkutarkka. Lopulta riita loppuu sovintoon. Mielenkiintoista on se, että romaani painottaa sodan johtuvan siitä, että tiede ei ole vielä tarpeeksi kehittynyt, sillä silloin on turvauduttava uskontoon

maailmanselittäjänä. Dinosaurusten ja muurahaisten erot tulevat esille myös sodankäynnissä: hirmuliskot luottavat raakaan voimaan, mutta muurahaiset pärjäävät taistelussa, sillä ne tunkeutuvat dinosaurusten aivoihin. Kerrontaa hallitsee muurahaisten ja dinosaurusten maailmojen keksintöjen esittely. Dinosaurusten keksinnöt ovat todella isoja ja muurahaisten todella pieniä. Usein vertailukohteena on jokin oman maailmamme esine. Esimerkiksi dinosaurusten tietokoneiden näppäimet ovat yhtä isoja kuin nykyihmisen monitori ja niiden sateenvarjot muistuttavat sirkusteltojamme. Muurahaisten riisinjyvän kokoisten tietokoneiden tiedonvälitys on toteutettu kemiallisten reaktioiden välityksellä, eivätkä ne sisällä ollenkaan mikrosiruja toisin kuin dinosaurusten tietokoneet. Keksintöjen vastakkaisuus tuo teokseen tarttumapintaa: ”Myös muurahaiset elivät nyt edistyneessä tietoyhteiskunnassa. Niiden maailma pyöri kuitenkin eri voimanlähteillä kuin dinosaurusten yhteiskunta. Öljyn ja kivihiilen sijaan ne hyödynsivät tuulivoimaa ja aurinkoenergiaa. Muurahaisten kaupungeissa oli pilvin pimein tuulimyllyjä, jotka muistuttivat kokona puolesta – ja muutenkin – meidän lastemme rakastamia väkkyröitä. Rakennusten julkisivut oli rakennettu kiiltävistä mustista aurinkokennoista.” (s. 76.)

Teos muistuttaa vastakkaisuuksien esittämisenä takia Aisopoksen eläinfaabeleita. Lopputaistelu tuntuu laahaavalta, koska uusia muurahaisten ja dinosaurusten maailman keksintöjä ei tunnu enää ilmaantuvan yhtä kiihkeässä rytmissä kuin aiemmin.

Tieteisfiktiivinen teos on harvoin jos koskaan yksinkertainen allegoria. Cixinin romaaniakin voi tulkita monenlaisena allegoriana. Se voidaan tulkita paikoin

esimerkiksi suurvaltojen kilpavarustelun, ihmisen luontosuhteen, luokkajaon sekä kolmannen maailman ja rikkaiden maiden kanssakäymisen allegoriana. Kun muurahaiset huomaavat dinosaurusten määrästä ja koosta johtuvan ekologisen uhan, ehdotetaan, että dinosaurukset eivät saisi lisääntyä vuosikymmeneen. Samantapainen nykymaailmasta otettu ja venytetty seikka esiintyy myös Cixinin romaanissa *Kolmen kappaleen probleema*, jossa avaruusolennot aikovat saada ihmiskunnan lopettamaan lisääntymisen kokonaan. Nämä juonenkäänteet voi tulkita Kiinan yhden lapsen politiikkaa kommentoiviksi. Lopussa romaani ehdottaa, että ehkä vielä maapalloa tulee hallitsemaan jokin toinen laji dinosaurusten tapaan. Kaikki kun on mahdollista rajattomassa ajassa. Teos kääntää katseensa ihmiskuntaan, ja samalla me, kuin kuolevana lajina, voimme kääntää katseemme aikaan meidän jälkeemme. Cixinin romaani osoittaa säälimättömästi paikkamme historiassa.

Liu Cixin: *Muurahaisia ja dinosauruksia* [alkup. *Bai'ejī wangshì*] suom. Rauno Saunio. Aula & Co. 170 s.
Tomi Sirviö on runoilija ja kirjoittamisen väitöstutkija Jyväskylän yliopistosta